

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
Кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № _____
від «_____» _____ 2024 р.
Завідувач кафедри _____
(прізвище та ініціали)

_____
(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
ЛЕКСИКО-ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ У ГАЛУЗІ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ

Виконавець:

Студентка: II курсу магістратури, групи
АМПЗ-61

Андрущенко Анастасія Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Ребрій Олександр Володимирович,

доктор філологічних наук, професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:

кількість балів: _____

Підпис керівника

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № _____ від «_____» _____ 2024 р.

Голова Екзаменаційної комісії

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1: Теоретичні засади дослідження перекладу текстів у галузі тактичної медицини.....	5
1.1. Тактична медицина в ракурсі жанрово-стильового аналізу.....	5
1.2. Лексичні домінанти текстів у галузі тактичної медицини.....	11
1.3. Фонові знання перекладача як чинник успішного перекладу.....	18
Висновки за розділом 1.....	24
РОЗДІЛ 2: Методологічні засади перекладу текстів у галузі тактичної медицини.....	26
2.1. Труднощі перекладу: лексичний рівень.....	26
2.2. Термінологічний огляд: способи та прийоми перекладу.....	32
Висновки за розділом 2.....	38
РОЗДІЛ 3: Перекладацький аналіз термінів під час англо-українського перекладу текстів у галузі тактичної медицини.....	39
Висновки за розділом 3.....	45
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
SUMMARY.....	55
ДОДАТОК А: ТЕКСТ ПЕРЕКЛАДУ (на диску)	
ДОДАТОК Б: ТЕКСТ ОРИГІНАЛУ (на диску)	

ВСТУП

Велика кількість воєнних конфліктів в усьому світі і в Україні зокрема залучають до отримання знань з тактичної медицини все більше людей без спеціальної освіти, які хочуть вберегти себе та оточуючих у разі надзвичайної ситуації, у зв'язку з цим також збільшується попит на грамотні та кваліфіковані переклади.

Актуальність роботи полягає у вивченні способів і методів перекладу термінів під час англо-українського перекладу текстів у галузі тактичної медицини. Будь-яка інформаційна помилка у сфері тактичної медицини може мати досить серйозні наслідки. Від адекватного тлумачення терміна тактичної медицини та його перекладу іншою мовою залежать життя та здоров'я людини.

Об'єктом дослідження виступають лексико-термінологічні особливості англо-українського перекладу текстів у галузі тактичної медицини, а також упорядкування її термінології в українській мові.

Предметом дослідження є способи та методи перекладу термінів, які використовуються в англomовних текстах з тактичної медицини.

Мета цієї роботи полягає у дослідженні лексико-термінологічних особливостей перекладу текстів у сфері тактичної медицини з англійської мови українською. Реалізація поставленої мети вимагає здійснення низки завдань, сукупність яких утворює концепцію дослідження:

- дати визначення та схарактеризувати тактичну медицину в ракурсі жанрово-стильового аналізу;
- визначити лексичні домінанти у галузі тактичної медицини;
- проаналізувати важливість фонових знань для успішного перекладу;
- визначити труднощі перекладу на лексичному рівні;
- розглянути способи та прийоми перекладу;

— виконати перекладацький аналіз термінів для англо-українського перекладу текстів у галузі тактичної медицини.

Матеріалом дослідження виступили терміни тактичної медицини з наукової статті «Tactical Combat Casualty Care in Special Operations» в журналі MILITARY MEDICINE, 161, Suppl:3, 1996.

Для дослідження були використані наступні *методи*: аналіз літератури та джерел, порівняльний аналіз, метод трансформаційного аналізу метод класифікації та контекстуальний аналіз.

Наукова новизна дослідження полягає в виявленні та систематизації ключових термінів, що використовуються в галузі тактичної медицини, вивчення методологічних засад перекладу тестів у галузі тактичної медицини, а саме труднощів перекладу на лексичному рівні та способів і методів перекладу термінів.

Практичне значення цього дослідження полягає у покращенні якості перекладу спеціалізованої літератури, уніфікації термінології, забезпеченні точності та безпеки під час роботи в екстремальних ситуаціях. Підтримці навчального процесу, зміцненні національної медичної термінології та сприянні міжнародної співпраці.

Апробація результатів дослідження. Отримані в перебігу дослідження результати викладені в статті, поданій до друку до збірника студентських наукових робіт «In Statu Nascendi».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел. Обсяг основної частини роботи складає 50 сторінок. Список використаних джерел налічує 64 позиції, з яких 9 надруковані іноземними мовами, а 9 за останні 5 років.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ У ГАЛУЗІ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ

1.1. Тактична медицина в ракурсі жанрово-стильового аналізу

За словами А.Ю. Бовта роль перекладача у сучасних українських реаліях стала неоціненною і отримала нове значення, адже початок повномасштабного російського вторгнення на територію України став *потужним поштовхом для активізації міжнародної співпраці, пошуку всебічної підтримки від існуючих закордонних партнерів та налагодження нових партнерських зв'язків. Важливу роль в цьому процесі, без сумнівів, відіграють перекладачі* [31, с.115]. Т.Ю. Цепенюк та І.А. Дзюбановська вважають, що у контексті воєнних дій, на перекладачів як мовних посередників покладена дуже важлива місія - забезпечити точний, адекватний, повноцінний, правильний і неупереджений переклад. У перші дні війни, у зв'язку з необхідністю, до лав перекладацького фронту залучалися як професійні й кваліфіковані перекладачі, так і студенти перекладацьких кафедр, викладачі, люди, які на достатньому рівні володіли іноземними мовами [32, с.53]. З огляду на це популярності набирають такі професії серед перекладачів, як військові перекладачі, в тому числі і ті, хто працюють з перекладом текстів сфери тактичної медицини, та перекладачі-фіксери.

Дослідження з розробки стандартів догоспітальної допомоги в умовах бойових дій були вперше проведені у першій половині 1990-х у США та Великій Британії. Саме ці стандарти дали початок розвитку термінології тактичної медицини [16, с. 341].

Тактична медицина є наданням медичної допомоги під час військових дій. Впровадження цього курсу для кожного військовослужбовця у західних арміях призвело до значних покращень – рівень смертності від поранень в

армії США є найнижчим за всю історію [17, с. 176]. Тактична медицина враховує, що місце та обставини, в яких надається допомога під час бойових дій, принципово відрізняються від умов у звичайних лікарнях, салонах карет швидкої допомоги або навіть на міських тротуарах.

Кожний борець будь-якої сучасної армії, крім майстерного володіння озброєнням, фізичної та тактичної підготовки, досконало володіє прийомами надання медичної допомоги в бойових умовах [15, с.345]. Особливістю тактичної медицини є те, що допомога надається безпосередньо на полі бою, тож переклад текстів інструктажів має мати медичне і військове підґрунтя. Інструкції повинні бути зрозумілими і чіткими, адже в бойових умовах немає часу на довгі роздуми. Крім того, важливо, щоб ці інструкції враховували специфіку бойових дій і можливі сценарії поранень.

На думку І.О. Лисичкіної та О.О. Лисичкіної, релевантність звернення до послуг військових перекладачів спричинена початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України, *розвитком лінгвістичного забезпечення як напрямку діяльності військових перекладачів, орієнтацією сучасного перекладознавства на встановлення відповідників професійним термінам, зокрема у військовій галузі, необхідністю вивчення військової лексики в умовах поширення контактів військових в міжнародному форматі, оскільки військова терміносистема та військовий соціолект постійно еволюціонують, та значущістю результатів наукового пошуку для вирішення інших питань лінгвістичного забезпечення та міжкультурної комунікації військових* [34, с. 65]. Тобто вивчення перекладачем військової термінології активізується в умовах зростаючої важливості військової співпраці та міжнародної взаємодії.

Відповідно до Д. Вільямса і А. Честермана, є 12 ключових галузей перекладу і можливих напрямів досліджень в перекладознавстві, а саме: 1) аналіз та переклад тексту; 2) оцінка якості перекладу; 3) жанровий переклад; 4) мультимедійний переклад; 5) переклад і технологія; 6) історія перекладу; 7) перекладацька етика; 8) термінологія та глосарії; 9) усний переклад; 10)

процес перекладу; 11) підготовка перекладачів; 12) професія перекладача [33, с. 190]. На думку А. Сутопо, перекладацькі дослідження можуть бути орієнтовані на функції, процеси або продукти. Кожен із цих трьох дослідницьких напрямів має свої сильні та слабкі сторони [35, с. 105].

Підготовка перекладачів має передбачати ґрунтовний розбір жанрових особливостей наукових текстів, цей процес має спиратися на попередні фундаментальні знання з порівняльної стилістики та граматики актуальної пари мов, в нашому випадку це англо-український переклад.

Під час написання роботи було здійснено переклад наукової статті на тему «Тактична допомога пораненим під час спеціальних операцій» українською мовою.

Проблема тлумачення поняття «функціонального стилю» навіть зараз викликає зацікавленість дослідників з різних галузей дослідження тексту. М. Г. Зубков пояснює функціональний стиль як різновид мови (її функційна підсистема), що характеризується відбором певних засобів із багатоманітних мовних ресурсів, які найкраще відповідають завданням спілкування в даних умовах. Це своєрідне мистецтво добору й ефективного вживання системи мовних засобів із певною метою в конкретних умовах та обставинах [36, с. 315]. Проте, дослідник не використовує саме термін функціональний стиль, а заміняє його стилем мовлення. Тлумачення функціонального стилю також подане у працях В. В. Виноградова, Б. М. Головіна та О. Б. Сіротініної, які розуміють під функціональним стилем різновид літературної мови, який сформувався історично чи суспільно, що функціонує в певній галузі суспільної діяльності та спілкування та характеризується особливостями вживання мовних засобів, їх специфічною організацією.

В основі класифікації стилів лежить поняття «екстралінгвістичних факторів», яке охоплює сфери вживання мови, що визначають тематику та мету спілкування. Сфери вживання мови пов'язані з видами діяльності людини, які відповідають різним формам суспільної свідомості (наприклад, наука, право, політика, мистецтво тощо). Традиційними та соціально

значущими сферами діяльності вважаються наукова, ділова (адміністративно-правова), суспільно-політична та художня. Відповідно до цього виділяють стилі офіційного мовлення (книжкові): науковий, офіційно-діловий, публіцистичний і літературно-художній (художній). В протиставлення існує стиль неофіційного мовлення – розмовно-побутовий, екстралінгвістичною основою якого є сфера побутових відносин та побутового спілкування, тобто спілкування поза межами професійної та суспільно-політичної діяльності[37, с. 183].

Сфери вживання мови значною мірою впливають на тематику та зміст висловлювань, причому кожна з них має свої характерні теми. Наприклад, у науковій сфері піднімаються переважно питання, пов'язані з науковим сприйняттям світу, а в побутовій сфері – побутові. Проте одна й та сама проблема може обговорюватися в різних сферах, але мета спілкування буде різною, що вплине на зміст і форму висловлювань.

Часто в науковій літературі класифікацію функціональних стилів пов'язують із функціями мови, які розуміються як певна мета комунікації. Таким чином, відома класифікація стилів на основі трьох функцій мови: спілкування, повідомлення та впливу [38, с.213]. Функції спілкування найбільш відповідає розмовний стиль, повідомлення – науковий або офіційно-діловий, впливу - публіцистичний та літературно-художній. Попри це, при такій класифікації відсутній фактор диференціації, який дозволяє розмежовувати науковий та офіційно-діловий, публіцистичний та літературно-художній. Функції мови таким чином притаманні будь-якому стилю. У мовленнєвій діяльності вказані функції змішуються та взаємодіють між собою, конкретне висловлювання виконує не одну, а відразу декілька функцій [37, с. 195]. Тому функції мови при класифікації функціональних стилів можна розглядати лише у співвідношення з іншими факторами.

Сфера вживання мови, тематика та мета висловлювання визначає значущі ознаки стилю, його основні стильові риси. Для наукового стилю - це узагальнено-абстрактний характер викладу та підкреслена логічність, для

офіційно-ділового - точність, яка не допускає різного тлумачення, для розмовного - спонтанність та легкість спілкування, тощо. Крім того, стилеві фактори зумовлюють особливості функціонування мовних засобів у тому чи іншому стилі, їх специфічну організацію.

Відрізняються стилі мовлення й багатьма іншими ознаками. Але спільним є те, що вони - різновиди однієї мови, представляють усе багатство її виражальних засобів і виконують важливі функції у житті суспільства - забезпечують спілкування в різних сферах і галузях.

Стаття на тему «Тактична допомога пораненим під час спеціальних операцій», що була об'єктом даного дослідження належить до наукового стилю, основне призначення якого полягає у викладі результатів досліджень про людину, суспільство та явища природи, обґрунтуванні гіпотез, доведенні істинності теорій, класифікації й систематизації знань, а також у роз'ясненні явищ з метою підвищення рівня інтелекту читача для їх усвідомлення [39, с.111].

Науковий стиль утворюється сукупністю жанрів, прийнятих у сфері спілкування, пов'язаній із дослідженнями.

Наукова комунікація представлена широким розмаїттям жанрів, їх необхідно розрізняти, оскільки від жанрово-стилістичних аспектів тексту залежатиме стратегія перекладу.

Жанр можна визначити як вид мовленнєвого твору, що сформувався в рамках того чи іншого функціонального стилю і характеризується єдністю конструктивного принципу, своєрідністю композиційної організації матеріалу та використаних стилістичних фігур [40, с.357].

Прийнято вважати сталими наступні жанри як форми існування цих підстилів:

- науковий, або академічний (монографія, стаття, наукова доповідь, повідомлення, тези);
- науково-інформативний (реферат, огляд, анотація, резюме);
- науково-довідковий (довідники, словники, каталоги);

- науково-популярний, або науково-публіцистичний (виклад наукових даних для нефахівців - книги, статті у неспеціальних журналах);
- науково-навчальний (підручники, бесіди, лекції);
- науково-технічний (виробничо-професійна сфера використання

Значущість жанрових аспектів тексту загалом не викликає сумнівів у представників різних напрямків філологічних досліджень. Зокрема, у лінгводидактиці зазначають такі переваги жанрового підходу: розуміння соціальних текстів, полегшення навчання, зміцнення мовленнєвих навичок, практична орієнтованість та розвиток творчого мислення [41, с. 27].

Серед праць у галузі перекладознавства варто виділити фундаментальне дослідження Л.М. Черноватого «Методика викладання перекладу», де особливу увагу приділено значущості аналізу стилістичних елементів тексту на етапі перекладацького аналізу оригіналу. Важливим аспектом роботи є розвиток у студентів таких навичок:

- здатність розуміти та інтерпретувати текст оригіналу з урахуванням мовленнєвих та не мовленнєвих норм носіїв мови оригіналу, включно з правилами, традиціями та нормами спілкування в цій мові у відповідній сфері; співвідношення предметних та інших знань автора оригіналу і адресата перекладу, а також виявлення та аналіз імплікатур у тексті;
- здатність аналізувати текст оригіналу, а саме розпізнавати типи текстів і мету їхніх авторів, оцінювати чинники, що впливають на процес перекладу, такі як інтенція автора, обставини створення тексту, його адресати, тип інформації, закладеної в тексті оригіналу, її щільність, жанр, лінгвістичні та структурні особливості тексту, не менш важливими є соціолінгвістичні та лінгвістичні особливості мови оригіналу у відповідній сфері.

Слід зазначити, що для підготовки творчого перекладача з гнучким мисленням, широкою ерудицією та увагою до деталей, важливо ретельно підбирати ілюстративний матеріал, враховуючи жанрові особливості тексту

Стаття на тему «Тактична допомога пораненим під час спеціальних операцій», що була об'єктом даного дослідження належить до наукового (академічного) жанру.

1.2. Лексичні домінанти текстів у галузі тактичної медицини

Документ, призначений для представників медичної та військової спільнот, перекладається інакше, ніж документ для широкої та різноманітної аудиторії. Такий документ містить специфічні терміни та фрази, які є зрозумілими для фахівців, але можуть бути незрозумілими або навіть заплутувати людей, які не мають відповідної підготовки або ж кваліфікації. Це вимагає від перекладача не лише знання обох мов, але й розуміння контексту, в якому ці терміни використовуються, а також знань специфіки медичної і військової справи [2, с. 283].

Перекладу тактичної медицини притаманні такі ж основні принципи, способи та прийоми, що властиві перекладу загалом. Однак, що військову, що медичному перекладу притаманні особливі риси пов'язані з особливостями стилю та лексики військових матеріалів.

Варто зазначити, що військова лексика на момент проголошення незалежності в Україні була практично відсутньою, що спричинено низкою геополітичних факторів [5, с. 415]. До 1991 року Україна входила до складу Радянського Союзу, де військова термінологія була централізованою і розроблялася виключно російською мовою. Після здобуття незалежності постало питання про необхідність створення власної військової лексики, що віддзеркалювала б українську державність та відповідала сучасним потребам національної армії.

На жаль, ще й сьогодні відчувається складність у номінації всіх понять сучасної військової техніки та озброєння [4, с. 302]. Це частково пояснюється епізодичністю розвитку української військової термінології, яка розвивається нерівномірно і часто з затримками. Нові зразки зброї чи техніки, що

надходять до війська, часто не мають сталих українських назв, що створює труднощі в їхньому використанні та описі. Така ситуація вимагає постійної роботи над адаптацією та розробкою нових термінів, які б відповідали сучасним стандартам і потребам армії.

Процес створення військової лексики ускладнюється необхідністю врахування міжнародних стандартів і вимог. Україна активно співпрацює з НАТО та іншими міжнародними військовими організаціями, що вимагає використання спільної термінології для забезпечення порозуміння і координації дій [22, с. 202]. У даному контексті українські фахівці часто стикаються з проблемою перекладу та адаптації іноземних термінів, що потребують високого рівня знань як мов, так і військової специфіки. Таким чином, розвиток військової термінології в Україні є складним і довготривалим процесом, який вимагає постійних зусиль та співпраці на міжнародному рівні.

В українській військовій термінології переважає так звана східна тенденція розвитку, яка передбачає збереження термінів російського походження, а також впровадження інтернаціоналізмів. Це пояснюється історичними та геополітичними факторами, оскільки тривалий час українська армія була частиною саме радянської військової системи [23]. Зокрема, багато термінів, що використовуються сьогодні, мають свої корені в радянському періоді, і їхнє збереження забезпечує спадкоємність і зрозумілість для тих, хто служив або працював у цій системі. Водночас впровадження інтернаціоналізмів дозволяє адаптувати військову термінологію до сучасних міжнародних стандартів і сприяє інтеграції українських збройних сил у глобальні структури.

До основних шляхів формування української військової термінології науковці відносять словотворчі та фразотворчі моделі мови. Це означає, що нові терміни можуть бути утворені шляхом поєднання наявних слів і морфем, створення нових словосполучень та застосування традиційних для української мови моделей словотворення [8, с. 9]. Ці підходи дозволяють

створювати терміни, що є зрозумілими та природними для носіїв мови, а також враховують особливості української граматики та фонетики. Наприклад, нові назви військових звань, підрозділів чи техніки можуть формуватися за допомогою додавання префіксів, суфіксів або складання слів, що забезпечує швидке прийняття та використання у військовій практиці та на полі бою.

І в одній мові буває складно розібратися з одиницями такого типу, але під час перекладу з однієї мови на іншу це стає ще складнішим. Перекладач повинен враховувати контекст, в якому використовується слово, а також можливі культурні та професійні відмінності між мовами [19, с. 96]. Наприклад, термін «командир» може мати різні рівні та значення в різних арміях світу, і важливо точно передати цей сенс в перекладі. Англійське слово «*bandage*» може означати як дієслово («*перев'язувати*»), так і іменник («*пов'язка*»). Під час перекладу такі випадки потребують особливої уваги, адже неправильний вибір значення може кардинально змінити сенс тексту. Успішний переклад таких документів вимагає не тільки знань мови, але й досвіду та розуміння обох культур, з якими працює перекладач.

У зв'язку з цим перекладач медичних та військових термінів має справу з ще однією проблемою, коли слова мовою оригіналу й цільовою мовою виглядають або звучать однаково, але мають різне значення [20, с. 85]. Це явище, відоме як «фальшиві друзі перекладача», або міжмовні омоніми, може серйозно ускладнити роботу перекладача.

Сьогодні дослідження текстів тактичної медицини набуває великого значення через ряд важливих факторів. Процес глобалізації охоплює всі сфери суспільного життя, в тому числі науку, що призводить до зростання міжкультурної комунікації. Це означає, що ідеї, відкриття та інновації повинні бути ефективно передані і зрозумілі фахівцям з різних культур та мовних середовищ [26, с. 318].

Постійний інтерес до наукового тексту зумовлений його значенням у комунікації, а також недостатнім вивченням в міжкультурному, соціальному

та когнітивно-комунікативному аспектах. Тексти виступають не лише засобом передачі знань, але й інструментом для формування ідеологій, культурних цінностей та суспільних норм [11, с. 264]. Вивчення наукового тексту дозволяє розкрити його роль у соціальній динаміці, зрозуміти механізми його впливу на аудиторію та удосконалити методи його створення і використання в науковій та освітній діяльності.

Додатково, визнання англійської мови як глобальної мови для наукової комунікації та поява нових парадигм опису мови разом із новими якісними методами дослідження підкреслюють необхідність подальшого вивчення наукового тексту. Ці чинники зумовлюють необхідність глибшого аналізу наукового тексту як складного явища, що впливає на різні аспекти комунікації та наукової діяльності [26, с. 319].

У цій роботі досліджуються основні домінанти наукового тексту, які формують основне семантичне ядро тексту і впливають на різні мовні елементи, як однорідні, так і неоднорідні, в межах конкретного мовного рівня. Під домінантою розуміється елемент певної категорії або послідовності мовних одиниць, який визначає основне значення, на яке орієнтовані всі інші значення, і який переважає над іншими подібними значеннями [27, с. 512].

Говорячи про значення лексичних домінант у текстах галузі тактичної медицини, слід зауважити, що вони значно полегшують комунікацію в усіх сферах дотичних до війська та надання медичної допомоги. Вони допомагають учасникам операції, санітарам, медикам та дослідникам точно і ефективно спілкуватися, зменшуючи ризик непорозумінь. У кризових ситуаціях, коли кожна секунда має значення, чітке розуміння термінології може бути вирішальним фактором для надання своєчасної і правильної медичної допомоги. Уніфіковані лексичні домінанти дозволяють уникати двозначностей і забезпечують зрозумілість навіть у стресових умовах.

Не менш важливим аспектом є значне покращення пошуку інформації. Лексичні домінанти сприяють швидкому знаходженню необхідної інформації

в текстах, базах даних та наукових статтях. У великому обсязі медичної та військової літератури, де кількість інформації постійно зростає, стандартизовані терміни дозволяють швидко і точно знаходити потрібні дані. Особливо важливо це може бути для медиків, які часто працюють в умовах обмеженого часу і ресурсів, та для військових, від швидкості дій яких залежить не лише здоров'я, а й життя.

Стандартизація знань у тактичній медицині має особливу важливість. Використання уніфікованих термінів допомагає стандартизувати медичні та воєнні знання та покращити їх обмін на міжнародному рівні. Це сприяє більш ефективній співпраці між медичними працівниками різних країн та підвищує якість медичних послуг у бойових умовах [12, с. 15]. Лексичні домінанти також використовуються для аналізу текстів, оцінки ситуацій і прогнозування розвитку подій. Вони дозволяють аналітикам та учасникам процесу швидко і точно оцінювати поточний стан і робити прогнози щодо подальших дій, що є критичним для успішного проведення тактичних операцій і забезпечення безпеки особового складу.

Найбільш характерною лексичною ознакою текстів на тему тактичної медицини є насиченість термінами, термінологічними словосполученнями, професійними виразами, а також використанням специфічних лексичних конструкцій, скорочень і аббревіатур [7, с. 94].

У перекладі текстів з тактичної медицини важливе значення мають точність та адекватність перекладу, оскільки перекладений матеріал може слугувати основою для прийняття важливих рішень, формування сценаріїв дій під час проведення військових операцій.

Як було зазначено раніше, через свої особливості лексичне наповнення текстів тактичної медицини містить у собі як воєнні так і медичні терміни, отже лексичні домінанти текстів у галузі тактичної медицини слід розглядати з обох сторін.

За своєю природою лексичні домінанти специфічні, а саме, в медичних текстах вони зазвичай є термінами, що мають чітко визначене значення в

медицині. Також лексичні домінанти частотні, слова, які часто повторюються в текстах певного типу. Наприклад, в текстах про кардіологію будуть частими терміни, пов'язані із серцево-судинною системою. В текстах про військові операції часто використовуються терміни, пов'язані зі стратегією і тактикою [9, с. 28]. Важливо, щоб терміни використовувались послідовно в одному і тому ж значенні в межах одного тексту чи групи текстів, щоб уникнути непорозумінь. Це називається консистентністю [28, с. 166]. Не треба забувати і про термінологічність, а саме використання термінів, прийнятих у міжнародній медичній та військовій спільноті, таких як військові терміни, стандартизовані аббревіатури та міжнародні класифікації.

Основне смислове навантаження у текстах з тактичної медицини мають терміни та терміносполучення, тому правильний переклад цих текстів значною мірою залежить від правильного перекладу термінів. Ці терміни часто відображають складні медичні процедури, обладнання та протоколи, які необхідно точно передати, щоб уникнути непорозумінь і помилок у наданні допомоги [14, с. 12]. Наприклад, терміни, що стосуються методів зупинки кровотечі, накладання пов'язок або введення медикаментів, повинні бути перекладені максимально точно, оскільки від цього залежить правильне виконання медичних дій у критичних ситуаціях. Неточний переклад може призвести до неправильного тлумачення інструкцій і, як наслідок, до неефективного або навіть небезпечного надання допомоги.

Правильний переклад термінів є ключовим для забезпечення ефективної комунікації між військовими медиками різних країн і культур. Це вимагає від перекладачів не тільки високого рівня володіння мовами, але й глибокого розуміння медичної та військової специфіки. Перекладач повинен бути обізнаний з міжнародними стандартами і протоколами, щоб правильно адаптувати терміни до цільової аудиторії. Крім того, важливо враховувати контекст, у якому використовуються терміни, і забезпечувати їх узгодженість у всьому тексті. Таким чином, правильний переклад термінів і

терміносполучень у текстах з тактичної медицини є критично важливим для забезпечення ефективної та безпечної медичної допомоги на полі бою.

Приклади лексичних домінант текстів у галузі тактичної медицини [10, с. 17]:

- військова техніка: «*танк*», «*гвинтокрил*», «*гвинтівка*» ;
- ранги та звання: «*генерал*», «*майор*», «*сержант*» ;
- військові організації і підрозділи: «*батальйон*», «*бригада*», «*спецназ*» ;
- анатомічні терміни: «*серце*», «*легені*», «*печінка*» ;
- назви поранень: «*рвані*», «*вогнепальні*», «*опік*» ;
- медичні процедури: «*ампутація*», «*зупинка кровотечі*», «*непрямий масаж серця*», «*декомпресія*»;
- лікарські препарати: «*анальгетики*», «*антибіотики*», «*знеболювальні*».

Семантичні перетворення загальноновживаних слів та запозичення також відіграють важливу роль у формуванні військової термінології. Семантичні перетворення передбачають зміну або розширення значення існуючих слів для відображення нових військових реалій. Вони дозволяють використовувати вже знайомі слова в новому контексті, що полегшує їх сприйняття та запам'ятовування. Запозичення, зокрема з англійської мови, сприяють інтеграції української військової термінології у міжнародну систему і навпаки. Вони часто використовуються для позначення нових технологій, озброєння або концепцій, які не мають відповідників у українській мові. Таким чином, поєднання різних шляхів формування термінології забезпечує її динамічний розвиток і адаптацію до сучасних вимог.

Наразі лінгвісти вважають, що вся англомовна лексика може бути розділена на нейтральну (немарковану) та стилістично марковану [24, с. 56]. Немаркована лексика застосовується в усіх формах комунікації без залежності від мети висловлювання, що дозволяє її використання у будь-якому контексті, будь то офіційний чи неформальний. Вона є універсальною і не прив'язана до специфічних соціальних чи професійних груп.

На відміну від цього, стилістично маркована лексика обмежується певними сферами використання та специфічними групами осіб, об'єднаними спільною ознакою, такою як стать, вік, територія проживання, національність або релігія. Маркована лексика часто має специфічні конотації і застосовується у визначених контекстах, що робить її менш універсальною порівняно з нейтральною (немаркованою) лексикою [25, с. 431].

Можна стверджувати, що лексика, яка стосується тактичної медицини, є стилістично маркованою, оскільки сфера її застосування обмежується конкретними групами населення, зокрема медичними та військовими спеціалістами, також вона є ще й жанрово обмеженою. Це визначає її специфічність та потребу в точному розумінні і використанні в певних професійних і ситуаційних контекстах.

1.3. Фонові знання перекладача як чинник успішного перекладу

Переклад є складним і багатогранним процесом, що вимагає від перекладача не лише відмінного володіння мовами, але й глибоких фонових знань. Ці знання охоплюють широкий спектр аспектів, включаючи культурну компетенцію, спеціалізовані знання у певній галузі, розуміння соціального та історичного контексту тексту, а також здатність адекватно передавати стилістичні і емоційні відтінки оригіналу [6, с. 57]. Успішний переклад залежить від можливості і вміння перекладача інтегрувати всі ці елементи у свою роботу, забезпечуючи тим самим точність, релевантність і адекватність перекладу для цільової аудиторії.

У галузі тактичної медицини хибний переклад становить велику загрозу, оскільки може призвести до непорозумінь, а в деяких випадках — до жахливих наслідків під час надання допомоги. Неправильне трактування інструкції щодо застосування турнікета може призвести до неправильного його використання, що в свою чергу може коштувати життя пораненому.

Тому перекладачі, які працюють з такими текстами, повинні мати не лише лінгвістичну компетенцію, але й розуміння медичних і військових процедур.

Перекладачі також мають звертати увагу на контекстуальні нюанси і культурні особливості, які можуть впливати на інтерпретацію тексту. Наприклад, терміни, що описують ступінь важкості поранень, можуть мати різні класифікації в різних країнах [2, с. 243]. Перекладач повинен бути обізнаний з цими відмінностями і коректно адаптувати текст до цільової аудиторії. Це вимагає не тільки високого рівня володіння мовами, але й глибокого розуміння професійної сфери, в якій використовується текст.

Військова лексика включає термінологію, до якої належать слова, що вживаються у зв'язку з військовими поняттями [1, с. 190]. Вона охоплює спеціалізовані терміни, які описують різні аспекти військової служби, озброєння, стратегії та тактики. Ця термінологія є необхідною для точного та ефективного спілкування між військовослужбовцями та забезпечує чітке розуміння команд і інструкцій в умовах бойових дій.

Військова лексика включає емоційно-забарвлені елементи, які є у більшості випадків стилістичними синонімами відповідних військових термінів. Ці елементи додають виразності та емоційної насиченості мовленню військових, допомагаючи передати не лише інформацію, але й емоційний стан або ставлення до певних подій [4, с. 113]. Такі вирази часто використовуються в неформальних розмовах або у військових мемуарах, додаючи їм колориту та певної автентичності.

З точки зору синтаксису, такі матеріали відрізняються від інших великою кількістю клішованих конструкцій, бідністю дієслівних форм та стислою формою висловлювання. Все це пояснюється тим, що військовій сфері спілкування притаманні стислість, чіткість і точність формулювань, що забезпечує чіткий та логічний виклад думки та легкість сприйняття інформації.

Одним із ключових аспектів фонових знань перекладача є культурна компетентність [29, с. 112]. Це розуміння культурних, історичних і

соціальних реалій обох мовних спільнот, яке дозволяє перекладачеві правильно інтерпретувати і передавати культурні контексти, ідіоми, метафори та специфічні відтінки значень. Склад сучасної військової термінології не є стабільним і постійно змінюється. Такий динамічний характер зумовлений багатьма факторами, зокрема старінням певних слів та виразів, які стають менш актуальними або зовсім виходять з ужитку. Замість них з'являються нові терміни, що краще відображають сучасні реалії та потреби військової справи. Цей процес часто пов'язаний із реорганізацією видів збройних сил та адаптацією до нових умов ведення бойових дій [30].

Культурна компетентність включає також розуміння культурних норм і традицій, які можуть впливати на сприйняття і розуміння тексту. Наприклад, те, що є прийнятним і зрозумілим в одній культурі, може бути неприйнятним або незрозумілим в іншій. Перекладач повинен враховувати ці відмінності і знаходити способи адаптації тексту, щоб зберегти його зміст і вплив, не викликаючи при цьому культурних конфліктів чи непорозумінь.

Інший важливий аспект фонових знань перекладача – це саме спеціалізовані знання у певній галузі. Перекладачі часто працюють з текстами з різних сфер, таких як медицина, право, техніка чи наука. Кожна з цих галузей має свою специфічну термінологію та концепції, які необхідно правильно зрозуміти і передати. Наприклад, перекладач медичних текстів повинен розуміти медичні терміни і процеси, щоб уникнути помилок, які можуть призвести до серйозних наслідків [14, с. 12]. Аналогічно, перекладач військових текстів має бути обізнаний з системами і термінологією обох мов, щоб забезпечити точність і адекватність перекладу [6, с. 57].

Поповнення термінологічного складу відбувається також через появу нових зразків зброї, військової техніки та нових методів ведення війни. Наприклад, розвиток кібернетичних операцій та безпілотних літальних апаратів призвів до введення нових спеціалізованих термінів, які раніше не існували [21, с. 291]. Ці зміни відображають технологічний прогрес і нові стратегії, що використовуються в сучасних збройних конфліктах. Така

еволюція термінології дозволяє військовим краще та швидше спілкуватися і координувати свої дії, враховуючи нові виклики та можливості, що виникають на полі бою.

Спеціалізовані знання також включають розуміння галузевих стандартів і норм, які можуть впливати на структуру і формат тексту. Технічні інструкції або наукові статті можуть мати специфічні вимоги щодо оформлення, які необхідно враховувати при перекладі. Перекладач повинен бути обізнаний з цими вимогами і дотримуватися їх, щоб забезпечити відповідність перекладу галузевим стандартам.

Найбільш складними для перекладу є військові терміни, які передають реалії англomовної дійсності, що не існують в інших країнах. Ці терміни часто відображають унікальні концепції, організаційні структури або технічні характеристики, притаманні лише англomовним арміям [3, с. 62]. Наприклад, американські військові терміни, що описують специфічні звання або підрозділи, можуть не мати, і частіше за все не мають точних відповідників у інших мовах. Це створює значні труднощі для перекладачів, які повинні знайти способи передати точний сенс та функції цих термінів. Навіть більше, різні країни можуть мати власні унікальні військові традиції та системи, які не завжди співвідносяться з англomовними. У таких випадках перекладачі повинні використовувати додаткові пояснення або контекстуальні підказки, щоб забезпечити правильне розуміння тексту [4, с. 113].

Фонові знання перекладача також включають розуміння соціального та історичного контексту тексту. Перекладач має враховувати час і обставини, за яких був створений оригінальний текст, а також поточну ситуацію в країні або ж ситуації цільової аудиторії. Розуміння соціального та історичного контексту дозволяє зберегти релевантність і точність перекладу, а також уникнути можливих непорозумінь чи конфліктів.

Розуміння історичного контексту є особливо важливим при перекладі літературних або історичних текстів, де події і персонажі можуть бути тісно

пов'язані з конкретними історичними подіями і реаліями. Перекладач історичного роману повинен бути обізнаний з історичним контекстом, щоб правильно інтерпретувати і передати атмосферу і деталі епохи, в якій розгортаються події.

Успішний переклад також вимагає здатності перекладача передавати стилістичні і емоційні відтінки оригінального тексту. Це включає вибір відповідних мовних засобів для передачі тону, стилю і настрою тексту, а також врахування культурних і мовних відмінностей у вираженні емоцій і стилістичних прийомів. Передача стилістичних і емоційних відтінків також включає розуміння авторського стилю і його специфічних особливостей. Перекладач має враховувати, як автор використовує мовні засоби для створення певного стилю і настрою, і знаходити еквіваленти у мові перекладу, які б зберігали ці особливості [11, с. 264]. Це вимагає глибокого розуміння мовних ресурсів обох мов і здатності використовувати їх для досягнення бажаного ефекту.

Перекладачі стикаються з багатьма викликами і труднощами, пов'язаними з необхідністю враховувати всі ці аспекти фонових знань. Однією з головних труднощів є знаходження еквівалентів, які б точно передавали зміст, стиль і емоційні відтінки оригіналу, не порушуючи при цьому мовних і культурних норм. Для цього потрібен високий рівень мовної майстерності, креативності і аналітичного мислення.

Іншою значущою проблемою є обмежений доступ до необхідних ресурсів і інформації. Перекладачі часто стикаються з браком інформації про культурний, соціальний або історичний контекст тексту, що значно ускладнює процес перекладу. В таких випадках перекладачі мають використовувати свої аналітичні і дослідницькі навички, щоб знаходити необхідну інформацію і враховувати її у своїй роботі.

Труднощі також виникають у зв'язку з необхідністю дотримання галузевих стандартів і норм, які можуть бути різними у різних країнах і культурах. Перекладачі мають бути обізнані з цими стандартами і

враховувати їх у своїй роботі, щоб забезпечити відповідність перекладу вимогам цільової аудиторії [12, с. 15].

Фонові знання є не лише критичним чинником успішного перекладу, але й важливим елементом професійного розвитку перекладачів. Володіння глибокими фоновими знаннями дозволяє перекладачам підвищувати свою кваліфікацію, розширювати сферу професійної діяльності і підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку праці.

Перекладачі, які постійно оновлюють і поглиблюють свої фонові знання, можуть ефективніше виконувати свою роботу і забезпечувати високу якість перекладу. Це також дозволяє їм краще розуміти потреби і очікування, що є важливим для успішної професійної діяльності.

У сучасному світі технології відіграють важливу роль у багатьох галузях, і переклад не є винятком. Використання різноманітних технологічних інструментів може значно підвищити якість перекладу, полегшуючи роботу перекладачів і забезпечуючи точність та ефективність перекладених текстів.

Попри те, що технології можуть значно підвищити якість перекладу, вони також ставлять перед перекладачами нові виклики. Одним з головних викликів є необхідність постійного навчання і адаптації до нових технологій. Перекладачі повинні бути готові освоювати нові інструменти і методи роботи, щоб залишатися конкурентоспроможними і забезпечувати високу якість своїх перекладів.

Іншим важливим викликом є необхідність збереження людського фактора у перекладі. Хоча технології можуть автоматизувати багато аспектів перекладу, вони не можуть повністю замінити людське розуміння і інтуїцію. Перекладачі повинні використовувати технології як допоміжні інструменти, а не як заміну своєї професійної компетенції і креативності.

Перспективи використання технологій у перекладі включають подальший розвиток і вдосконалення систем машинного перекладу, інтеграцію штучного інтелекту і машинного навчання у процес перекладу, а

також розвиток нових інструментів і методів для роботи з мультимедійними текстами. Усе вищевказане відкриває нові можливості для перекладачів і сприяє підвищенню якості перекладу у всіх його аспектах.

Висновки за розділом 1

Тактична медицина - це надання першої до госпітальної допомоги в складних військово-польових умовах. Вона має військові і медичні ознаки. Отже, документи призначені для представників спільнот мають бути перекладені інакше, ніж документ для більш широкої аудиторії. В ньому будуть спеціальні фрази та терміни, що зрозумілі лише для спеціалістів, а звичайних людей можуть збивати з пантелику. Це вимагає від перекладача не лише володіння обома мовами, але й розуміння контексту, в якому використовуються ці терміни, а також знань особливостей медичної та військової сфер.

Успішний переклад документів в сфері тактичної медицини вимагає не тільки мовних знань, але й досвіду та розуміння обох культур, з якими працює перекладач. Перекладач має бути обізнаний у відповідних галузях, щоб адекватно передати зміст і значення оригіналу.

В українській військовій термінології переважає так звана східна тенденція розвитку, яка передбачає збереження термінів радянського походження. Така тенденція зумовлена саме історичним впливом. Даний підхід дозволяє забезпечити певну спадкоємність та зрозумілість термінів для фахівців, які раніше навчалися за радянськими стандартами.

Однак, паралельно з цим відбувається впровадження інтернаціоналізмів, що дозволяє адаптувати військову термінологію до сучасних міжнародних стандартів. Це сприяє інтеграції українських збройних сил у глобальні структури, такі як НАТО, і забезпечує відповідність термінології сучасним вимогам міжнародної співпраці та стандартизації.

Такий подвійний підхід дозволяє українській військовій термінології розвиватися динамічно та відповідати викликам часу.

Лексика, що стосується тактичної медицини є стилістично маркованим видом лексики, це означає, що сфера її застосування обмежується конкретними групами населення, зокрема медичним та військовим персоналом, вона стилістично та жанрово обмежена.

Фонові знання перекладача є ключовим чинником, що впливає на успішність перекладу. Перш за все, перекладач повинен добре розуміти не лише мовні аспекти обох мов, а й культурні, соціальні та історичні контексти, в яких використовуються ці мови. Така обізнаність дозволяє перекладачеві точно передавати зміст оригінального тексту, враховуючи всі нюанси та специфіку культур, що зменшує ризик неправильного тлумачення чи непорозумінь.

Крім того, перекладач повинен володіти знаннями у відповідних професійних сферах. Досвідчений перекладач знає, як уникати поширених помилок, розуміє, які методи та найкраще використовувати для різних типів текстів, може швидко адаптуватися до нових завдань.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ У ГАЛУЗІ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ

2.1. Труднощі перекладу: лексичний рівень

Помилки у перекладі можуть виникати з різних причин і мають суттєві наслідки, особливо якщо йдеться про офіційні документи, наукові тексти або художню літературу. Одна з основних причин помилок – це неправильне тлумачення значення слів або виразів, особливо коли йдеться про багатозначні слова чи фразеологізми. Наприклад, слово в одній мові може мати кілька значень, і невірний обраний варіант призводить до спотворення сенсу [42, с. 128]. Крім того, механічний, дослівний підхід до перекладу часто стає причиною неадекватного відображення культурного контексту, що змінює зміст оригіналу.

Іншою поширеною помилкою є недотримання стилістичних особливостей мови оригіналу. У літературних творах, зокрема, важливо зберігати тон, ритм і стиль автора. Якщо перекладач нехтує цими аспектами, текст може втратити емоційний або естетичний вплив. Також важливо враховувати граматичні і синтаксичні правила мови перекладу; помилки в цих аспектах можуть створювати незрозумілі або незв'язні речення, що спотворюють значення тексту і роблять його важким для сприйняття [43, с. 399].

Неправильне розуміння початкового тексту є однією з головних причин помилок у перекладі. Перекладач може неправильно інтерпретувати сенс через складність синтаксису, контексту або специфічні терміни, особливо якщо текст насичений термінами, фразеологізмами, культурними відсилками або багатозначними словами [44, с. 143]. У таких випадках дослівний переклад не лише не передає задум автора, але й спотворює сенс повідомлення. Наприклад, багатозначне слово в одному контексті може

означати щось позитивне, а в іншому — негативне, і перекладач, не врахувавши контекст, обере хибний варіант, результатом чого може стати втрата важливих смислових нюансів або навіть повне нерозуміння читачем тексту [18, с. 120].

Ще однією причиною неправильного розуміння тексту є відсутність глибокого знання теми або сфери, про яку йдеться в оригіналі. Якщо перекладач недостатньо обізнаний у конкретній галузі (наука, техніка, медицина тощо), він може неправильно тлумачити терміни або концепції, що використовуються у тексті [45, с. 168], що може бути особливо небезпечним у випадках спеціалізованих або офіційних текстів, де точність є критично важливою. Тому важливо, щоб перекладач не лише досконало володів мовою, але й розумів специфіку теми, з якою працює, інакше переклад буде поверховим або неточним.

Лексичні помилки у перекладі виникають, коли перекладач неправильно вибирає слова або вирази для передачі значення з однієї мови в іншу, що може бути результатом неповного знання лексики, багатозначності слів, або нерозуміння контексту. Однією з поширених помилок є калькування, коли перекладач дослівно відтворює слово або фразу з мови перекладу, не враховуючи особливостей цільової [46, с. 293].

Іншою формою лексичних помилок є неправильний вибір синонімів або недостатньо точна передача емоційного забарвлення слова. У кожній мові існують лексичні нюанси, які важливо зберегти під час перекладу.

Невміння розпізнати ці нюанси може призвести до неточного відображення оригінального задуму, що знижує якість перекладу. Граматичні помилки у перекладі виникають, коли перекладач не враховує відмінності в граматичній структурі мов. Кожна мова має свої правила побудови речень, використання часів, відмінків, родів та інших граматичних категорій. Неправильне узгодження цих елементів може призвести до невідповідностей у перекладі [47, с. 113]. Українська мова має складну систему відмінків, тоді як в англійській мові ця система практично відсутня. Якщо перекладач не

звертає уваги на ці відмінності, може виникнути граматично некоректний текст, що збиває читача і змінює початкове значення оригіналу.

Інша поширена граматична помилка полягає в неправильному використанні часів або способів дієслів [53, с. 193]. Наприклад, у англійській мові існує кілька форм минулого часу, тоді як в українській, залежно від контексту, всі ці форми можуть передаватися одним минулим часом.

Неправильне розуміння цих тонкощів може спричинити помилки у перекладі і створити враження, що дії відбувалися в іншому часовому порядку, ніж було задумано в оригіналі [48]. Граматичні помилки можуть не лише спотворювати зміст, але й робити перекладений текст важким для розуміння або навіть абсурдним.

Фразеологічні помилки у перекладі виникають, коли перекладач неправильно інтерпретує або передає сталий вираз чи ідіому з однієї мови на іншу. Фразеологізми рідко перекладаються дослівно, оскільки вони мають особливий, часто переносний зміст, який неможливо зрозуміти з окремих слів. Наприклад, англійський вираз *«kick the bucket»* буквально означає *«вдарити відро»*, але насправді це ідіома, яка означає *«померти»*. Якщо перекладач не знає такого значення або намагається передати фразеологізм дослівно, це може спричинити серйозні смислові помилки і зробити переклад незрозумілим або навіть комічним для носіїв мови перекладу.

Іншою проблемою є те, що кожна культура має свої унікальні фразеологізми, які можуть не мати аналогів в іншій мові. Перекладач повинен або знайти відповідний еквівалент у мові перекладу, або адаптувати фразеологізм таким чином, щоб передати його суть, зберігаючи при цьому природність тексту [52, с. 61]. Якщо ці нюанси ігноруються, переклад може втратити культурну і мовну глибину, а читач втратить розуміння культурних відсилок або гумору, який часто є невід'ємною частиною фразеології.

Стилістичні помилки у перекладі виникають, коли перекладач не дотримується стилю оригіналу або змінює його, не усвідомлюючи важливості збереження авторського задуму [54]. Стиль тексту залежить від

багатьох факторів, зокрема жанру, цільової аудиторії та емоційного забарвлення, яке хотів передати автор. Якщо художній текст, перекладається у занадто сухій або формальній манері, це може позбавити його виразності та краси. Навпаки, в наукових або ділових текстах зайва емоційність або недбалість у виборі слів може знизити рівень професіоналізму і переконливості.

Ще однією формою стилістичних помилок є невідповідність між різними мовними регістрами. У літературному творі можуть бути діалоги між персонажами, які розмовляють неформально або використовують розмовну лексику. Якщо перекладач зробить ці діалоги занадто формальними, це порушить стиль і атмосферу, створену автором. З іншого боку, якщо офіційний документ перекладається з використанням неформальної лексики або стилістичних засобів, це може призвести до втрати серйозності і ваги тексту.

Відтак, стилістичні помилки впливають не лише на точність перекладу, але й на загальне враження від тексту. Культурні відмінності під час перекладу можуть суттєво впливати на точність і адекватність переданого тексту. Багато мов містять фрази, терміни або концепції, глибоко вкорінені в культурі певного народу, які можуть бути незрозумілими або не мати прямого аналога в іншій культурі [49, с. 1214]. Традиційні свята, історичні події, релігійні символи або національні звичаї можуть бути добре знайомі носіям однієї мови, але зовсім не сприйматися читачами іншої. У таких випадках перекладачеві потрібно або адаптувати текст, пояснюючи ці реалії, або шукати відповідні еквіваленти в мові перекладу [50, с. 815]. Особливо важливим це може бути при перекладі літератури або фільмів, де культурний контекст грає значну роль у побудові сюжету і формуванні атмосфери.

Крім того, гумор, іронія та сарказм часто залежать від культурного контексту і можуть бути складними для перекладу. Жарти або ідіоми, які зрозумілі в одній культурі, можуть бути неприйнятними або незрозумілими в іншій [51, с. 318]. Гумор, заснований на грі слів або культурних стереотипах,

важко передати без адаптації. Перекладач має не лише володіти мовними навичками, але й добре розуміти обидві культури, щоб зберегти оригінальний настрій або смисл тексту. В іншому випадку, культурні розбіжності можуть призвести до непорозуміння або втрати значної частини сенсу оригіналу.

Технічні помилки у перекладі виникають, коли перекладач неправильно передає терміни, специфічну лексику або формати, що використовуються в технічній документації, інструкціях чи наукових текстах. Однією з основних причин таких помилок є недостатнє розуміння тематики або галузі, з якою працює перекладач. У перекладі інженерних або медичних текстів потрібно точно передавати спеціалізовані терміни, і будь-яка неточність може призвести до серйозних наслідків. Неправильний вибір технічного терміна або недотримання стандартної номенклатури може спотворити суть інформації або зробити інструкцію непридатною для використання.

Ще однією важливою складовою технічних помилок є невідповідність форматів, одиниць вимірювання або числових даних між оригіналом і перекладом. Наприклад, у різних країнах використовуються різні системи одиниць вимірювання (метрична та англійська), і якщо перекладач не адаптує ці показники, це може призвести до серйозних помилок у підрахунках або інструкціях. Технічні тексти також часто містять таблиці, графіки або діаграми, і некоректна передача цих елементів у перекладі може спотворити важливі дані або зробити їх незрозумілими для користувачів іншої мовної групи.

Відсутність контексту при перекладі може призвести до серйозних помилок і спотворення змісту оригіналу. Кожен текст існує в певному контексті, який охоплює як безпосереднє оточення слів, так і ширші культурні, соціальні та історичні обставини. Перекладач, не розуміючи загальної ситуації або наміру автора, ризикує зробити некоректний вибір слів або виразів. Наприклад, слово, яке має кілька значень, можна зрозуміти

неправильно, якщо не звернути увагу на контекст, у якому воно вживається [5, с. 428]. У результаті це може кардинально змінити суть повідомлення або заплутати читача.

Відсутність контексту ускладнює передачу ідіом, фразеологізмів та культурних відсилок, які потребують розуміння специфічного контексту для правильного перекладу.

Обмеження в часі є однією з найзначніших проблем, з якими стикаються перекладачі, особливо в умовах термінових проектів або роботи з великими обсягами тексту. Коли терміни дедлайнів стискаються, перекладач може почати жертвувати якістю, намагаючись встигнути вкластися у встановлені рамки [11, с. 264]. Робота у стиснуті терміни може призвести до поверхневого розуміння тексту, що в свою чергу викликає помилки, особливо в контексті складних або спеціалізованих тем. При недостатньому часі перекладач може не мати можливості провести детальний аналіз термінології, що підвищує ризик виникнення неточностей у перекладі.

Обмеження в часі можуть негативно вплинути на творчі аспекти перекладу, такі як збереження стилю та емоційного забарвлення оригінального тексту.

При відсутності достатньої кількості часу перекладач може вдаватися до механічного, дослівного перекладу, що знижує якість та виразність готового тексту. У результаті, навіть якщо зміст буде передано правильно, відсутність художнього чуття і глибини може зробити переклад менш привабливим для читача [47, с. 113]. Таким чином, обмеження в часі підкреслюють важливість збалансування термінів виконання з якістю роботи, щоб уникнути негативних наслідків для кінцевого продукту.

Щоб уникнути помилок, перекладачам слід ретельно аналізувати контекст, вивчати культурні особливості та граматичні правила обох мов, а також працювати над стилістичною адекватністю тексту.

Помилки в перекладі на лексичному рівні можуть виникати через кілька причин, а саме полісемію, або ж багатозначність слів, хибних друзів

перекладача відсутність прямого еквіваленту, культурні відмінності, неправильний вибір синонімів, прямий переклад фразеологізмів та вплив рідної мови.

2.2. Термінологічний огляд: способи та прийоми перекладу

На цей час у перекладознавстві немає чіткої позиції щодо визначення понять «спосіб перекладу», «прийоми перекладу». Ці терміни стосуються лексичних трансформацій, а саме прийомів логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення іншомовного слова в контексті та знаходимо йому український відповідник, що не збігається зі словниковим. У семантичному відношенні сутність трансформацій полягає в заміні вихідної лексичної одиниці словом або словосполученням з іншою внутрішньою формою, що актуалізує ту складову іншомовного слова, що підлягає реалізації у даному контексті.

Термінологічний огляд перекладацьких способів та прийомів включає різноманітні методи, які використовуються для передачі значення слів, фраз і текстів з однієї мови на іншу [55]. Ці методи залежать від конкретного контексту, стилю, цільової аудиторії та особливостей обох мов. Виділяють сім різновидів лексичних трансформацій:

- 1) диференціація значень;
- 2) конкретизація значень;
- 3) генералізація значень;
- 4) смисловий розвиток;
- 5) антонімічний переклад;
- 6) цілісне перетворення;
- 7) компенсація втрат у процесі перекладу.

В. І. Карабан виділяє наступні способи перекладу лексичних одиниць [26, с. 318]:

1) вибір словникового відповідника – одноквівалентні лексичні одиниці (logarithm – «логарифм»);

2) вибір варіантного відповідника – переклад неоднозначних слів. Неоднозначні слова мають кілька перекладних відповідників у відповідності до кількості їхніх значень (лексико-семантичних варіантів).

3) транскодування;

4) калькування;

5) описовий переклад.

Т. Р. Кияк зазначає, що перекладацька трансформація реалізується в тексті перекладу за допомогою відповідних засобів (особливих прийомів щодо визначення мовних засобів, необхідних для адекватного перекладу), які допомагають зберегти риси авторського стилю при відповідному відтворенні змісту тексту перекладу [27, с. 512]. Ці способи охоплюють:

1) транслітерацію та транскрипцію, калькування та добір варіантів, необхідних для еквівалентних псевдозамін;

2) конкретизацію та узагальнення;

3) логічний розвиток понять;

4) компенсацію;

5) антонімічний переклад;

6) запровадження нових слів чи опускання старих понять;

7) цілісно-ситуативне перетворення (заміну).

І. В. Корунець виділяє послівний спосіб перекладу та транскодування [29, с. 112].

Послівний спосіб перекладу зводиться до відшукування у мові перекладу повних відповідників семантичній структурі слів мови оригіналу. У сучасних розвинених європейських мовах до групи таких рівнозначних слів найперше належать прості однокореневі слова, що зберігають ідентичну структуру в різних мовах.

Перекодування / транскодування належить до найпростішого і разом із тим досить часто використовуваного на всіх рівнях перекладацької

діяльності типу перекладу і способу відтворення форми та значення специфічних мовних одиниць мови-джерела засобами мови перекладу.

Р. П. Зорівчак, розглядаючи проблему відтворення реалій, говорить не про переклад у буквальному розумінні, а про віднайдення семантико-стилістичного відповідника або трансляційне перейменування реалій [20, с. 153]. Авторка використовує наступні способи трансляційного перейменування реалій:

- 1) транскрипція (транслітерація);
- 2) гіперонімічне перейменування;
- 3) дескриптивна перифраза;
- 4) комбінована реномінація;
- 5) калькування, повне та часткове;
- 6) міжмовна транспозиція на конотативному рівні;
- 7) метод уподібнення (субституція);
- 8) віднайдення ситуативного відповідника (контекстуальний переклад);
- 9) контекстуальне розтлумачення (інтерпретація реалій).

Серед закордонних фахівців так само спостерігаємо розмаїття поглядів. Англійський мовознавець Дж. К. Катфорд при описі процесу перекладу виділяє такі його різновиди [56]:

- 1) перенесення;
- 2) умови перекладної еквівалентності;
- 3) фонологічний переклад;
- 4) графологічний переклад;
- 5) транслітерацію;
- 6) граматичний та лексичний переклад;
- 7) рівневі та категоріальні зміщення.

Відомі канадські вчені Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне виділяють два способи перекладу: переклад прямий або буквальный і переклад непрямий. На рисунку 2.1. наведено основні способи та прийоми перекладу за Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне, які використовуються в практиці перекладачів.

Рис. 2.1. Основні способи та прийоми перекладу відповідно до Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне

Прямі способи перекладу застосовуються, коли структури та лексичні елементи мови-джерела та мови-цілі збігаються. До них відносяться: калькування, запозичення та дослівний переклад.

Калькування (Calque) це дослівний переклад складових частин слова або виразу мови-джерела мовою-ціллю. Калькування забезпечує максимальну точність і зрозумілість термінів у контексті тактичної медицини, що є важливим для правильного розуміння та використання цих термінів медичними працівниками, військовими та іншими фахівцями [41, с. 27].

Запозичення (Borrowing) це використання слів чи фраз з мови-джерела без перекладу, часто зі змінами відповідно до фонетичних або граматичних норм мови-цілі [56]. Запозичення дозволяють зберегти автентичність і точність медичних термінів, що особливо важливо у спеціалізованих галузях, таких як тактична медицина.

Дослівний переклад (Literal Translation) це переклад, при якому структура та значення оригіналу зберігаються максимально точно [57]. Застосовується, коли структура мови-джерела відповідає структурі мови-цілі.

Дослівний переклад може бути корисним для первинного розуміння термінів, але не завжди передає їхню суть чи точність в українському контексті. Тому в багатьох випадках перевага надається адаптованим або калькованим перекладам, які краще відображають спеціалізовану термінологію.

Непрямі способи перекладу використовуються, коли прямий переклад неможливий або небажаний через різницю між мовами чи культурними реаліями. До них належать: транспозиція, модуляція, еквівалентність, адаптація та компенсація.

Транспозиція (Transposition) це заміна однієї частини мови іншою без зміни загального значення [58]. У тактичній медицині транспозиція використовується для адаптації термінів та фраз відповідно до правил української мови [59, с. 55].

Транспозиція допомагає адаптувати терміни тактичної медицини, роблячи їх більш зрозумілими та природними для україномовної аудиторії, зберігаючи при цьому точність та сенс оригіналу.

Модуляція (Modulation) це зміна точки зору або логіки речення для передачі його змісту мовою-ціллю. При модуляції зміст оригіналу передається в інший спосіб, але збережено його основну ідею [60]. У тактичній медицині модуляція використовується для перекладу термінів або фраз, які не мають точного відповідника в українській мові або де дослівний переклад не передає точного значення.

Модуляція дозволяє адаптувати переклад так, щоб він був більш точним і зрозумілим у конкретному контексті, зберігаючи при цьому необхідну смислову інформацію.

Еквівалентність (Equivalence) це використання іншого виразу, який передає ту ж ідею або функцію, що і оригінал [62, с. 10]. У тактичній

медицині еквівалентність важлива для передачі термінів і понять, які не мають прямого відповідника в українській мові, але мають аналогічне значення чи функцію.

Еквіваленція дозволяє знаходити такі варіанти перекладу, які відповідають культурним та мовним особливостям цільової аудиторії, зберігаючи функціональність і значущість оригінального терміну.

Різноманітні способи та прийоми перекладу дають перекладачу інструменти для адаптації тексту до специфіки цільової аудиторії та мови-цільі. Вибір конкретного прийому залежить від контексту, культурних особливостей, рівня формальності, жанру тексту та його мети. Це вимагає глибоких знань обох мов, а також культур, які за ними стоять, щоб передати не лише зміст, але й стиль, тон та емоційне забарвлення оригінального тексту.

Одним з розповсюджених способів перекладу є пошук автохтонного або ж оригінального відповідника. Автохтонний відповідник — це термін, який використовується в лінгвістиці для позначення слова або виразу, що виникло в мові певного народу і є природним для неї. Такі відповідники створюються або вже існують у мові як результат її власного розвитку, а не запозичуються з інших мов. Їх використовують як заміну іншомовним запозиченням або неологізмам для підтримки мовної чистоти та збереження автентичності культури. Автохтонні відповідники часто зустрічаються у сферах наукової термінології, технічних термінів, а також у літературі та мовній політиці. Вони можуть бути створені через мовні комісії або органи, що займаються розвитком та збереженням національної мови.

Використання автохтонних відповідників допомагає мові зберігати свою оригінальність і не втрачати власних виразних засобів, адаптуючи нові поняття відповідно до вже наявних мовних норм [63, 64].

Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне не мають такого способу перекладу у своїй класифікації, певно причиною є саме те, що вони досліджували саме переклад в мовній парі англійська-французька. Під час перекладу з

англійської на українську і навпаки пошук автохтонного відповідника є одним з найбільш уживаних явищ. Цю думку висловлюють такі науковці як Карабан В. І. та Кияк Т.Р.

Висновки за розділом 2

Переклад на лексичному рівні часто стикається з труднощами через відмінності між мовами у словниковому запасі, семантиці та культурному контексті. Однією з ключових проблем є наявність слів та термінів, які не мають точного відповідника в цільовій мові. Наприклад, деякі спеціалізовані або культурно забарвлені слова можуть не перекладатися дослівно, що змушує перекладача шукати найближчу за змістом еквівалентну конструкцію. Крім того, відсутність глибокого знання теми або сфери перекладу реалій ускладнює адекватний переклад текстів та концепцій. Перекладач повинен знайти спосіб адаптувати елементи, щоб забезпечити зрозумілість для носіїв цільової мови, не втрачаючи при цьому оригінального змісту.

Аналіз теоретичних джерел показав, що способи та прийоми перекладу є об'єктом як вітчизняних, так і іноземних дослідників.

Способи і методи перекладу мають на меті забезпечити точність та природність відтворення тексту з однієї мови на іншу, зберігаючи як зміст, так і стиль оригіналу. Кожен із методів має свої переваги та недоліки, і вибір способу перекладу залежить від контексту, мети перекладу та цільової аудиторії. Іноді перекладачі використовують комбіновані підходи, щоб досягти найкращого результату, особливо при перекладі текстів з високим рівнем складності, таких як наукові статті, технічні документи чи художня література. Важливо знайти баланс між точністю та зрозумілістю, щоб переклад максимально відповідав оригіналу і водночас залишався зрозумілим для носіїв мови-цілі.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНІВ ПІД ЧАС АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ У ГАЛУЗІ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ

Процес перекладу з англійської мови на українську передбачає використання різних видів мовних перетворень. Ці зміни можуть стосуватися як окремих слів, так і словосполучень чи цілих речень. Серед таких перетворень можна виділити лексико-семантичні, синтаксичні та граматичні трансформації. Вони є методами та прийомами, які допомагають перетворити англійську структуру речення на синтаксичні конструкції, характерні для української мови.

Переклад потребує не лише точного відтворення змісту, але й адаптації мовних елементів до особливостей української. Це означає, що перекладач використовує трансформації для того, щоб зробити текст природним і зрозумілим для носіїв української мови, зберігаючи при цьому смислову та стилістичну відповідність оригіналу.

Під час роботи ми дотримуємося теорії Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне, які використовуються в практиці перекладачів щодо аналізу й застосування трансформацій.

В ході аналізу наукової статті з тактичної медицини були визначені такі воєнно-медичні лексичні трансформації, що застосовуються в процесі їх перекладу: калькування, запозичення, дослівний переклад, дослівний переклад, конкретизація, модуляція, еквівалентність, адаптація, компенсація, описовий переклад, антонімічний переклад, контекстуальний переклад, конденсація, ампліфікація та уніфікація.

Калькування при перекладі має кілька особливостей, які визначають його ефективність і доцільність. Одна з головних характеристик калькування полягає в тому, що цей метод передбачає дослівне відтворення не лише окремих слів, але й їх структури в іншій мові. Наприклад, фраза

перекладається за елементами: кожне слово або частина виразу замінюється найближчим відповідником у цільовій мові.

У сфері тактичної медицини калькування часто застосовується для передачі специфічної термінології, що походить з англійської мови.

Приклади калькування в перекладі тактичної медицини:

– «*First aid kit*» — перекладається як «*аптечка першої допомоги*» (збережено структуру та зміст оригінального терміна).

– «*Combat application tourniquet*» — перекладається як «*бойовий джгут*» або «турнікет для бойових умов».

– «*Tactical combat casualty care (TCCC)*» — перекладається як «*тактична бойова допомога постраждалим*».

Запозичення використовуються для збереження автентичності певних термінів або для уникнення перекладу, який може звучати штучно чи занадто довго. Однак, існує певний баланс: надмірне використання запозичень може ускладнити сприйняття тексту або порушити гармонію мови перекладу. Запозичені слова зазвичай проходять етап адаптації до фонетичних, морфологічних та синтаксичних норм мови-реципієнта, що дозволяє інтегрувати їх у мовну систему і зробити частиною активного словника.

У тактичній медицині часто використовують запозичення, оскільки багато термінів походять з англійської мови і не мають точних відповідників у цільовій мові.

Приклади запозичення в перекладі тактичної медицини:

– «*Турнікет*» — від англійського «*tourniquet*» (засіб для зупинки кровотечі).

– «*Ізраїльський бандаж*» — від «*Israeli bandage*» (еластичний бинт із вбудованою подушечкою, який використовується для зупинки кровотечі).

– «*Гемостатик*» — від англійського «*hemostatic*» (речовина, що використовується для зупинки кровотечі).

– «Оклюзійна пов'язка» — від англійського «*occlusive dressing*» (спеціальна пов'язка для герметизації ран, особливо при травмах грудної клітини).

У тактичній медицині дослівний переклад застосовується рідко, але може мати місце при спробах зберегти оригінальну структуру або значення терміну.

Приклади дослівного перекладу в тактичній медицині:

– «*Chest seal*» — переклад як «*грудна плomba*» (більш правильний варіант: «*оклюзійна пов'язка*»).

– «*Needle decompression*» — переклад як «*голкова декомпресія*» (більш природний переклад: «*декомпресія за допомогою голки*»).

– «*Rapid Extraction*» — переклад як «*швидке витягування*» (кращий варіант: «*екстрена евакуація*»).

Транспозиція є особливо корисною, коли мовні системи вихідної та цільової мов значно відрізняються. Наприклад, в англійській мові часто використовуються дієслівні конструкції, тоді як українська мова може надавати перевагу іменникам або іншим формам.

Транспозиція допомагає уникнути буквальних або громіздких конструкцій, які можуть ускладнити розуміння перекладу. Важливим аспектом цієї техніки є здатність перекладача зберегти природність і плавність тексту в цільовій мові, навіть якщо це вимагає значних синтаксичних змін.

Приклади транспозиції в перекладі тактичної медицини:

– «*Airway management*» — замість дослівного перекладу «*управління дихальним шляхом*» використовується «*забезпечення прохідності дихальних шляхів*» (зміна граматичної структури для більш природного звучання).

– «*Trauma kit*» — замість «*набір для травм*» використовується «*травматологічний набір*» (зміна порядку слів та граматичної форми).

– «*Stop the bleed*» — замість дослівного перекладу «зупинити кровотечу» використовується «зупинка кровотечі» (заміна дієслова на іменник для відповідності українським стандартам фразеології).

У тактичній медицині модуляція використовується для перекладу термінів або фраз, які не мають точного відповідника в українській мові або де дослівний переклад не передає точного значення.

Приклади модуляції в перекладі тактичної медицини:

– «*Massive bleeding*» — замість дослівного перекладу «масивна кровотеча» використовується «сильна кровотеча» (зміна ступеня інтенсивності для кращого розуміння).

– «*Combat gauze*» — замість дослівного перекладу «бойова марля» використовується «гемостатична марля» (зміна підходу, щоб підкреслити функцію продукту, а не його призначення).

– «*Needle thoracostomy*» — замість «голкова торакостомія» використовується «введення голки в грудну клітку» (заміна складного медичного терміну на описовий варіант, який зрозуміліший загалом).

У тактичній медицині еквіваленція важлива для передачі термінів і понять, які не мають прямого відповідника в українській мові, але мають аналогічне значення чи функцію.

Приклади еквіваленції в перекладі тактичної медицини:

– «*Casualty evacuation*» (CASEVAC) — перекладається як «медична евакуація» або «медевак». Хоча слово «*casualty*» у дослівному перекладі означає «постраждалий», у тактичному контексті український термін «медична евакуація» передає ту саму ідею.

– «*Tourniquet*» — перекладається як «джгут». Незважаючи на те, що англійське слово «*tourniquet*» може звучати як запозичення, еквівалент «джгут» є усталеним терміном в українській мові, який передає ту саму функцію — пристрій для зупинки кровотечі.

– «*Tactical Combat Casualty Care (TCCC)*» — перекладається як «тактична допомога пораненим на полі бою». Хоча дослівний переклад не завжди є точним, цей еквівалент передає основний сенс терміна.

В тактичній медицині адаптація використовується для того, щоб зробити терміни та фрази зрозумілішими та більш звичними для користувачів цільової мови.

Приклади адаптації в перекладі тактичної медицини:

– «*Buddy aid*» — замість дослівного перекладу «допомога товариша» використовується «взаємодопомога» або «допомога побратима». Цей варіант враховує українську військову культуру та підкреслює специфіку взаємодії між військовослужбовцями.

– «*Golden hour*» — перекладається як «перші критичні хвилини» або «золота година». Хоча термін зберігає дослівний переклад, він адаптується до контексту, де акцент робиться на важливості надання допомоги в першу годину після поранення.

– «*Jump bag*» — замість дослівного перекладу «стрибкова сумка» використовується «аптечка швидкого доступу» або «рюкзак парамедика». Це відображає функціональність та специфіку використання, зрозумілу для українських медиків.

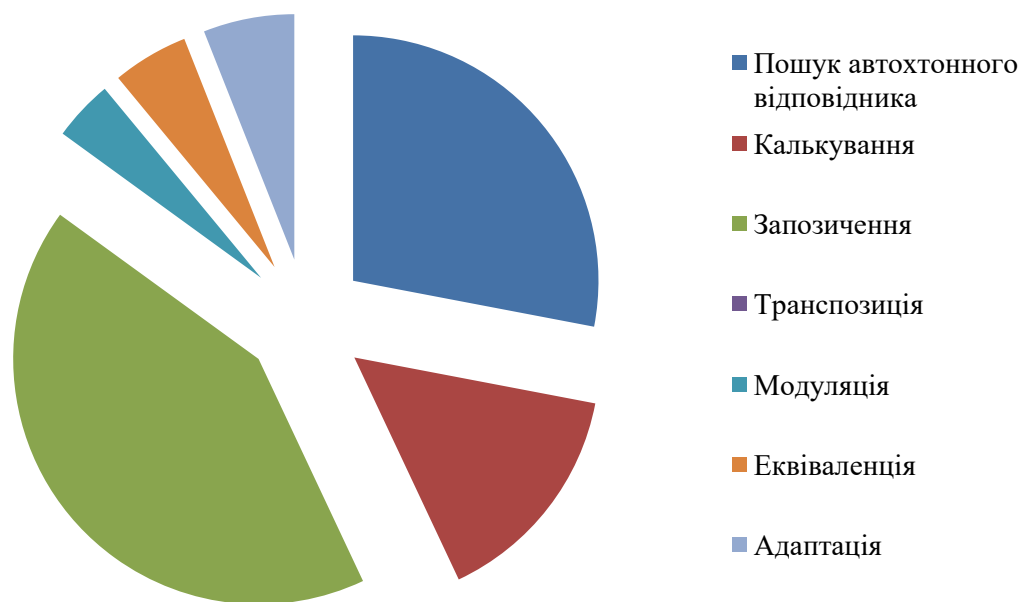
Під час виконання перекладу було обрано 150 лексичних одиниць, що стосуються тактичної медицини (таблиця 3.1.).

Таблиця 3.1. Співвідношення методів перекладу у статті з тактичної медицини

Метод перекладу	Кількість	У відсотковому співвідношенні, %
Пошук автохтонного відповідника	42	28
Калькування	22	15
Запозичення	63	42
Транспозиція	0	0
Модуляція	5	4
Еквіваленція	8	5
Адаптація	9	6

За нашими підрахунками, з опрацьованої вибірки термінів і словосполучень тактичної медицини відсоток використання автохтонного відповідника 28% (42 позиції з 150), калькування – 15% (22 позиції з 150), запозичення – 42% (63 позиції з 150), модуляції – 4% (5 позицій з 150), еквіваленції – 5% (8 позицій з 150) і адаптації – 6% (9 позицій з 150).

На діаграмі нижче (рисунок 3.2.) показано, що найчастіше для перекладу текстів з тактичної медицини використовується метод запозичення, метод пошуку автохтонного відповідника та калькування.

Рис. 3.2. Відсоткове співвідношення методів перекладу у статті з тактичної медицини

При перекладі текстів тактичної медицини, використання запозичення, пошуку відповідників та калькування відіграє важливу роль через специфічний характер термінології. Багато термінів у галузі тактичної медицини мають міжнародне походження та не мають точних відповідників у мові перекладу. У таких випадках запозичення дозволяє зберегти форму і зміст оригіналу, передаючи термін у його автентичній формі.

Калькування, натомість, допомагає створити нові мовні одиниці, перекладаючи складові частини слова або виразу. У тактичній медицині це

може бути важливим, коли існуючі мовні ресурси не повністю охоплюють нові поняття.

Таким чином, вибір між методами перекладу залежить від контексту і вимог до перекладу. Запозичення забезпечує точність у передаванні вузькоспеціалізованих термінів, тоді як калькування дозволяє адаптувати терміни до мовної системи, роблячи їх більш зрозумілими для носіїв мови перекладу. Ці методи забезпечують адекватний переклад, зберігаючи високий рівень професійної точності у сфері тактичної медицини.

Висновки за розділом 3

Отже, щодо перекладу спеціальної лексики тактичної медицини, а саме термінів, то вважається раціональним використовувати кілька методів перекладу: пошук автохтонного відповідника, калькування, запозичення, модуляція, еквіваленція та адаптація.

Під час роботи над III розділом ми визначили, що фахівець з перекладу повинен достатньо впевнено володіти не лише загальноповжитою лексикою обох мов, а й орієнтуватися в специфічній медичній та військовій термінології. Достатньо уваги у цьому розділі ми присвятили методам перекладу термінів, адже у текстах тактичної медицини терміни є основною одиницею перекладу через їхню важливу роль у передачі точного і однозначного змісту. Терміни у цій галузі позначають вузькоспеціалізовані поняття, що стосуються методів надання першої допомоги, діагностики, оперативних втручань та інших медичних процедур у бойових умовах. Тому правильний переклад таких термінів є критично важливим для забезпечення належного розуміння тексту та уникнення помилок у практичному застосуванні.

При перекладі текстів тактичної медицини терміни часто вимагають використання методів запозичення або калькування. Це обумовлено тим, що багато медичних і військових понять виникли в міжнародному контексті та не завжди мають точні відповідники в українській мові.

У тактичній медицині терміни відіграють ключову роль, оскільки саме вони забезпечують точність і однозначність інформації в умовах, де кожна секунда може бути вирішальною. Лексика тактичної медицини має бути максимально зрозумілою, а терміни – універсальними, щоб лікарі, медики й військові фахівці могли швидко орієнтуватися у складних ситуаціях. Універсальність термінів полегшує взаємодію між спеціалістами різних країн, що працюють в зоні бойових дій або надзвичайних ситуаціях, де може знадобитися допомога іноземних фахівців.

Використання уніфікованих термінів у перекладі тактичної медицини дозволяє зберігати структуру знань, які є спільними для різних систем охорони здоров'я. Завдяки цьому спеціалісти з тактичної медицини в усьому світі можуть працювати за схожими стандартами й методами. Це особливо важливо, оскільки ситуації, пов'язані з тактичною медициною, часто передбачають участь фахівців з різним рівнем підготовки та досвіду, і універсальна термінологія дає змогу уникати непорозумінь.

Нарешті, правильний переклад термінів тактичної медицини не лише сприяє точності, але й забезпечує ефективну комунікацію між медиками різних країн. Це критично в умовах бойових дій, коли взаємодія може відбуватися в міжнародних коаліціях або миротворчих місіях, де фахівці мають узгоджувати спільні дії. Отже, адекватний переклад термінології тактичної медицини є одним з основних чинників, який сприяє безпеці та ефективності надання медичної допомоги в екстремальних умовах..

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В ході дослідження було встановлено, що лексико-термінологічний апарат тактичної медицини має високий ступінь спеціалізації, що зумовлено специфікою медичної допомоги в умовах бойових дій. Англomовна термінологія часто включає як медичні, так і військові терміни, що створює додаткові труднощі для перекладу.

Дослідження лексико-термінологічних особливостей англо-українського перекладу у галузі тактичної медицини виявляє складність і багатогранність цього процесу.

Таким чином, із викладеного вище бачимо, що термінологія тактичної медицини вимагає від фахівця значної уваги та ретельності, а також високого рівня компетентності. Відтворення текстів військової та медичної тематик має свої особливості. Із розвитком світових процесів та його глобалізацією, а відтак і виникненням певних збройних конфліктів та воєн зазначена нами термінологія не втрачає своєї актуальності.

Основною проблемою перекладу текстів з англійської мови на українську в галузі тактичної медицини є відсутність однозначних еквівалентів для багатьох термінів. Це пов'язано з тим, що термінологія в цій сфері ще недостатньо стандартизована в українській мові.

Проаналізовано способи та методи перекладу, що застосовуються для відтворення англomовних термінів. Аналіз тексту в сфері тактичної медицини, показав, що найпоширенішими методами перекладу є запозичення, пошук автохтонного відповідника та калькування, що дозволяє зберегти точність і зрозумілість термінів для фахівців. У ході аналізу текстів перекладу ми натрапили на дуже багато випадків таких лексичних трансформацій при перекладі.

Запозичення відіграють важливу роль у збереженні міжнародної термінологічної єдності, оскільки багато медичних термінів є інтернаціоналізмами. Калькування ж дозволяє адаптувати іноземні терміни

до української мовної системи, зберігаючи їхню смислову структуру. Це особливо важливо для понять, які описують складні процеси або процедури в тактичній медицині, де кожен елемент терміна має конкретне значення.

Таким чином, дослідження показує, що успішний переклад текстів у галузі тактичної медицини вимагає не лише володіння мовними навичками, але й глибокого розуміння предметної області. Використання відповідних методів перекладу допомагає забезпечити точність, доступність і єдність термінології, що є критичним для ефективної комунікації та практичного застосування знань у тактичній медицині.

Для забезпечення точності і зрозумілості перекладів важливо розробити глосарії та стандартизувати переклад ключових термінів. Крім того, перекладачам слід консультуватися з фахівцями у сфері тактичної медицини для досягнення точності перекладу.

Успішний переклад текстів з тактичної медицини вимагає міждисциплінарного підходу, який поєднує знання медицини, військової справи та лінгвістики. Це дозволяє зберегти як точність термінології, так і зрозумілість перекладених текстів для українських медиків і військових.

Вважаємо, що мету даної роботи, а саме дослідження та усесторонній аналіз функціонування та розвитку термінології в сфері тактичної медицини, та вивчення способів їх перекладу в українській та англійській мовах, було досягнуто.

Майбутні дослідження можуть бути спрямовані на розробку спеціалізованих словників, стандартизацію термінів та вивчення нових аспектів перекладу текстів у сфері тактичної медицини, зокрема в умовах гуманітарних місій та миротворчих операцій.

Укладено англо-український глосарій воєнно-медичних термінів та аббревіатур

Здійснено переклад наукової статті на тему «Тактична допомога пораненим під час спеціальних операцій» українською мовою

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ажнюк Б.М. Англізми в сучасній українській, російській і чеській мовах. *Мовознавство*. 2008. № 2–3. С. 190–207.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів : Світ, 2003. 432 с.
3. Байло Ю.В. Особливості поняття «військовий термін» (семантичний аспект). *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2013. № 3. С. 62–65.
4. Балабін В. В. Теоретичні засади військового перекладу в Україні. Київ. Логос, 2018. 492 с.
5. Балабін В.В., Лісовський В., Чернишов О. Основи військового перекладу : підручник. Київ : Логос, 2008. 578 с.
6. Бик І. С. Основи перекладу для студентів факультетів міжнародних відносин. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. 288с.
7. Білоус Н. П., Дячук Л. С., Новохатська Н. В. Назви соціальних мереж як словотворчий елемент неологізмів ХХІ ст. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство)*. 2021. № 15. С. 20-24.
8. Бобришева О.В. Мовна картина світу та проблеми перекладу національно-культурних реалій. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка*. 2010. Ч. II, № 14 (201). С. 9–13.
9. Бовт, А.Ю. Роль перекладача як транслятора культури миру. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. 1, 2 (104). С. 28–38.
10. Бойко Ю.П., Долинський Є.В. Особливості перекладу англійської військової термінології. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2020. № 20. С. 17–21.
11. Бортун К.О. Теоретико-поняттєві особливості конотації у сучасній українській мові. *Вісник гуманітарного наукового товариства*:

наукові праці. Вип. 23. Черкаси: Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, НУЦЗ України, 2023. С. 264–268.

12. Габай А. Ю. Синтаксична прислівникова транспозиція в сучасній українській літературній мові. Київ : Ін-т укр. мови; Вид. дім Дмитра Бураго, 2011. С. 15.

13. Грицай І.С. Сучасні підходи до вивчення неологізмів. URL : <http://www.kamts1.kpi.ua/node/1010>. (дата звернення 15.09.2024)

14. Гушул Р.В. Особливості перекладу військової термінології з англійської мови на українську. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2017. № 1. С. 12–16.

15. Данкевич Т. Переклад авторських неологізмів в англійській мові. *Мова і культура*. 2014. Вип. 17, Т. 3. С. 341-346.

16. Доля А.В., Пільгуй Н.М. Особливості перекладу бізнес-ідіом в англomовному економічному дискурсі. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. 2015. № 13. С.63–66.

17. Драбов Н. До питання перекладу англійських неологізмів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 13. С. 176-181.

18. Задко Т.П. Збереження стилістичних функцій фразеологізмів під час їх перекладу українською мовою. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка*. 2016. Т. 1. № 5. С. 120–123.

19. Зайцева М.О. Особливості перекладу термінів на військову тематику. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2013. Випуск 10. С. 96-102.

20. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози) . Львів : Вид-во при Львівськ. держ. ун-ті, 1989. 214 с.

21. Зубков М. Г. Сучасна ділова мова за професійним спрямуванням : навчальний посібник. Харків : Факт, 2006. 496 с.

22. Іванюк Б. Жанрова типологія; «Пам'ять жанру». Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. С. 202; 392-393. 634 с.
23. Інститут Історії України. Національна Академія Наук України. URL: <http://history.org.ua/uk>. (дата звернення 18.09.2024)
24. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : [у 2-х ч.]. Вінниця : Нова Книга, 2001. Ч. II : Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. 302 с.
25. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.
26. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова. Книга, 2004. 576 с.
27. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник для студентів вищ. навч. закл. Чернівці : ВД «Букрек», 2014. 640 с.
28. Козаченко І.В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2014. № 25. Том 2. С. 166-168.
29. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця : Нова Книга, 2008. 512 с.
30. Лексика української мови зі стилістичного погляду. *Філолог України*. СУЛМ: Мова. URL: https://web.archive.org/web/20211027204638/https://filologukraine.ucoz.ua/publ/mova/sulm/leksika_ukrajinskoji_movi_zi_stilistichnogo_pogljadu/3-1-0-34 (дата звернення 15.09.2024)
31. Цюп'як І.К. Лексичні домінанти в повісті Миколи Хвильового «Санаторійна зона». *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2018. Вип. 17. С. 222–231.
32. Липський К. Перехідні явища в системі частин мови. *Інформаційні технології в освіті*. 2008. № 6. С. 53–58.

33. Лисичкіна, І.О., Лисичкіна, О.О. Сучасна військова лексика в аспекті англо-українського перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2022. № 57. С. 190–193.
34. Лукіяничук Ю. Способи класифікації військових термінів. *Наукові записки національного університету «Острозька академія»*. 2017. № 66. С. 65–67.
35. Маркелова А. Словник військової прокурорської лексики англійської мови: довідкове видання. Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. 144 с.
36. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ ст.. Київ: Навч.книга. 2004. 672с.
37. Нікіфорова О. М. Лексико-семантичні та жанрово-стильові особливості воєнно-політичного перекладу: дис. 10.02.16/Київ. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2020. 260 с.
38. Коппель О.Л. Глобалізація. Українська дипломатична енциклопедія. Київ: Знання України, 2004. Т.1. 760 с.
39. Олійник А. Д. Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології. Київський національний університет ім. Т.Шевченка. Київ, 2002. С. 36–40.
40. Омонімія. Енциклопедичний словник класичних мов. 2-ге вид. випр. і допов. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. С. 357.
41. Отрішко К.А. Способи перекладу військової термінології. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2019. № 39. С. 27–33.
42. Пентиліук М. І. Культура мови і стилістика. Київ : Вежа, 1994. 240 с.
43. Полісемія. Енциклопедичний словник класичних мов. Л. Л. Звонська, Н. В. Корольова, О. В. Лазер-Паньків та ін. ; Київ: ВПЦ «Київський університет», 2017. С. 399.

44. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української. Тернопіль : Богдан, 2000. 248 с.
45. Радчук В. Д. Протей чи Янус: про різновиди перекладу. *Всесвіт*. 2004. № 7–8. С. 168–177.
46. Сітко А. Синтаксичні особливості українського перекладу англomовної науково-технічної та художньої літератури. Київ: АграрМедіаГруп, 2015. С. 293-297.
47. Стацюк Р.В. Основні підходи до вивчення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство*. 2016. Т. 2. № 5. С. 113–116.
48. Консистентність. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=КОНСИСТЕНТНІСТЬ#:~:text=Узгодженість%20або%20цілісність%20даних>. (дата звернення 17.09.2024)
49. Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. Буенос-Айрес, 1962. Т. 5, кн. X : Літери О. С. 1214-1215.
50. Філософський словник. 2-ге вид. Київ : Головна ред. УРЕ. 1986. 800 с.
51. Фролова І. Є. Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі: [монографія]. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. 344 с.
52. Цепенюк, Т.О. Дзюбановська, І.А. Переклад у час війни. Франкофонія в умовах глобалізації і полікультурності світу: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2022. С. 61–63.
53. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.
54. Черноватий Л.М. Навчання письмового перекладу: навички та вміння етапу аналізу тексту оригіналу та вправи для їх формування. *Філологічні трактати*. 2012.Т. 4. № 1. 126–131.
55. A Short History of Unmanned Aerial Vehicles (UAVs). *Dragonfly Innovations Inc*. URL: <https://web.archive.org/web/20160128003304/http://www.d>

raganfly.com/news/2009/03/04/a-short-history-of-unmanned-aerial-vehicles-uavs/
(last accessed: 15.09.2024)

56. Alexander RH. Proctor HJ: Advanced Trauma Life Support. *Student Manual*. Chicago, American College of Surgeons, 1993. P. 474

57. Catford J. A Linguistic Theory of Translation. London: OUP, 1965. 103 p.

58. Chabner, D. E. The Language of Medicine. New York: W. B. Saunders Company, 1996. 415 p.

59. Druganova B. English Medical terminology - different ways of forming medical terms. *Essays on Lexicon, Lexicography, Terminography in Russian, American and Other Cultures*. Vol. 4. № 7. 2013. P. 55-69.

60. Nida E., Taber C. The Theory and Practice of Translation, With Special Reference to Bible Translating. Leiden: Brill. 1969. 200 p.

61. Relations with Ukraine. Official NATO website. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm. (last accessed: 17.09.2024)

62. Sutopo A. The assessment and research on translation studies. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 2019. 338 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/335405453_The_Assesment_and_Reserach_on_Translation_Studies. (last accessed: 25.09.2024)

63. Savage E., Forrestier M. Tactical Combat Casualty Care in the Canadian Forces: lessons learned from the Afghan war. *Canadian journal of survey*. 2011. Vol. 6. P.118-123. URL: <https://web.archive.org/web/20220123201328/https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3322653/>. (last accessed: 15.09.2024)

64. Williams, J., Chesterman, A. The map: A beginner's guide to doing research in translation studies. Manchester, U.K.: St. Jerome Pub, 2002. 235 p.

SUMMARY

Numerous military conflicts around the world and in Ukraine in particular are attracting more and more people without special education to acquire knowledge of tactical medicine who want to protect themselves and others in case of an emergency, and the demand for competent and qualified translations is also increasing.

When it comes to foreign specialized literature, the most important inherent requirement is the accuracy of understanding and, consequently, translation. Any information error in the field of tactical medicine can have quite serious consequences. Human life and health depend on an adequate interpretation of a tactical medicine term and its translation into another language. Therefore, the translation must be error-free, which fully actualizes this paper.

The purpose of this paper is to study and analyze the functioning and development of terminology in the field of tactical medicine. The study set the following objectives: to define and characterize tactical medicine in terms of genre and style analysis, to identify lexical dominants in the field of tactical medicine, to analyze the importance of background knowledge for successful translation, to identify the difficulties of translation at the lexical level, to consider methods and techniques of translation and to perform a translation analysis of terms for English-Ukrainian translation of texts in the field of tactical medicine.

Chapter 1 of the study examined in detail the concept of tactical medicine and the importance of special attention paid to the specific documents intended for community representatives, which should be translated differently than a document for a wider audience. This is the specifics of tactical medicine texts.

In chapter 1 we also found out that successful translation of documents in the field of tactical medicine requires not only language skills, but also experience and understanding of both cultures with which the translator works.

Ukrainian military terminology is dominated by the so-called eastern trend of development, which involves the preservation of terms of Soviet origin. This is

due to historical influence. This approach allows to ensure a certain continuity and clarity of terms for specialists who were previously trained according to Soviet standards. However, in parallel with this, the introduction of internationalisms is taking place, which makes it possible to adapt military terminology to modern international standards. This contributes to the integration of the Ukrainian armed forces into global structures, such as NATO, and ensures compliance of terminology with modern requirements of international cooperation and standardization. This dual approach allows Ukrainian military terminology to develop dynamically and respond to the challenges of the times.

Chapter 2 gave us understanding that translation at the lexical level often faces difficulties due to differences between languages in vocabulary, semantics and cultural context. One of the key problems is the presence of words and terms that do not have an exact counterpart in the target language

The analysis of theoretical sources showed that methods and techniques of translation are the object of both domestic and foreign researchers.

In chapter 3 we analyzed the scientific article «Tactical Combat Casualty Care in Special Operations» from *MILITARY MEDICINE*, 161, Suppl:3, 1996, according to classification of foreign scientists such as Jean-Paul Vinay and Jean Darbelnet. The analysis showed that the most common methods of translation are borrowing, searching for an autochthonous counterpart and tracing, which allows to preserve the accuracy and comprehensibility of terms for specialists. During the analysis of the translated texts, we came across many cases of such lexical transformations during translation

The conclusion states that successful translation of texts in the field of tactical medicine requires not only language skills, but also a deep understanding of the subject area. The use of appropriate translation methods helps to ensure accuracy, accessibility and unity of terminology, which is critical for effective communication and practical application of knowledge in tactical medicine

To ensure the accuracy and comprehensibility of translations, it is important to develop glossaries and standardize the translation of key terms. Moreover,

translators should consult with specialists in the field of tactical medicine to achieve translation accuracy.

Successful translation of tactical medical texts requires an interdisciplinary approach that combines knowledge of medicine, military affairs, and linguistics. This allows us to preserve both the accuracy of the terminology and the comprehensibility of the translated texts for Ukrainian doctors and military personnel.

Future research can be aimed at the development of specialized dictionaries, terms standardization and study of new aspects of translation in the field of tactical medicine, in particular in the context of humanitarian missions and peacekeeping operations.

ДОДАТОК А
Текст оригіналу
(на диску)

ДОДАТОК Б
Текст перекладу
(на диску)